

Ταξίδι στον χρόνο με αποσκευές τους κοινωνικούς θεσμούς

Ένα σχέδιο δράσης εκπαιδευομένων του
Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας Καστοριάς
για το σχολικό έτος 2021-2022

Σκοποί-Στόχοι

- Να μάθουμε τι σημαίνει κοινωνικός θεσμός.
- Να γνωρίσουμε κοινωνικούς θεσμούς και πώς αυτοί διαφοροποιούνται από τόπο σε τόπο, αλλά και από εποχή σε εποχή.
- Να διακρίνουμε τις λειτουργίες των θεσμών ως βασικό συστατικό της δομής και λειτουργίας ενός κράτους.
- Να αναπτύξουμε το ενδιαφέρον και τη γνώση μας για το παρελθόν.
- Να καλλιεργήσουμε τη γλωσσική μας ικανότητα μέσα από την παραγωγή προσωπικού προφορικού και γραπτού λόγου.
- Να εξοικειωθούμε με εργαλεία αναζήτησης στο διαδίκτυο, να εξασκηθούμε στη χρήση κειμενογράφου (*word*) και powerpoint (πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων).
- Να ασκηθούμε στην αυτενέργεια, αλλά και στην ομαδική εργασία.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η εκπαιδευτική διαδικασία στηρίχτηκε στις αρχές της συμμετοχικής μάθησης και της αυτενέργειας, όπως ακριβώς προβλέπεται και από τη διδακτική μεθοδολογία του project.

Μέσα από την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, συγκροτήσαμε ομάδες και καταφέραμε να δημιουργήσουμε ένα κλίμα οικειότητας και εμπιστοσύνης. Επιπλέον, εφαρμόστηκε η διερευνητική μέθοδος και οι δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν είχαν σκοπό να ενθαρρύνουν εμάς τους εκπαιδευόμενους και να μας βοηθήσουν να βρούμε μόνοι μας τις απαντήσεις στα ερωτήματα που τέθηκαν εξ αρχής.

Θα σας
παρουσιάσουμε,
λοιπόν, κάποια
από τα
αποτελέσματα της
έρευνάς μας!

Ομηρικά Χρόνια

Ο θεσμός της εκπαίδευσης

- Στην αριστοκρατική κοινωνία που περιγράφει ο Όμηρος καταγράφονται δραστηριότητες, οι οποίες θα αποτελέσουν κύρια στοιχεία της εκπαίδευσης, όπως αυτή θα διαμορφωθεί στις μεταγενέστερες περιόδους. Πρόκειται για τη μουσική, τους αθλητικούς αγώνες και την ικανότητα στο χειρισμό του λόγου.
- Δύο είναι τα στοιχεία της παιδείας των ευγενών: το πνευματικό-καλλιτεχνικό και το αθλητικό-πολεμικό. Το ιδεώδες των ομηρικών ηρώων είναι μια ηρωική ηθική της τιμής αλλά και της ατομικής διάκρισης, η οποία τους ωθεί σε μεγάλα έργα.

Ομηρικά Χρόνια

Ο θεσμός της οικογένειας

- Το γένος, ως τμήμα ευρύτερων συγγενικών συνόλων, της φρατρίας και της φυλής, αποτελούσε έναν εκτεταμένο τύπο οικογένειας. Ο τύπος αυτός συναντάται περισσότερο σε αγροτικές κοινωνίες που έχουν ως κύρια πηγή πλούτου την κτηνοτροφία και περιλαμβάνει τον πρεσβύτερο πρόγονο με τα παιδιά του και τα εγγόνια του. Τα μέλη του γένους συνδέονταν με άρρηκτους δεσμούς πίστης και ο γάμος αποτελούσε μέσο για την ενίσχυση των δεσμών αλληλεγγύης μεταξύ των γενών και την απόκτηση γοήτρου ή μέσο για την επιβεβαίωση σχέσεων εξάρτησης και υποταγής.

Αρχαϊκή και Κλασική Εποχή – Η σπαρτιατική εκπαίδευση

- Το κύριο στοιχείο της αγωγής στη Σπάρτη είναι η στρατιωτική εκπαίδευση. Με τη δημιουργία της οπλιτικής φάλαγγας, η νίκη δεν είναι πλέον αποτέλεσμα της ατομικής ανδραγαθίας, αλλά της συλλογικής δράσης. Οι νέοι λοιπόν πρέπει να είναι έτοιμοι να υπηρετήσουν το σύνολο, δηλαδή την πόλη τους.
- Η αγωγή των Σπαρτιατών αρχίζει στο 7^ο έτος της ηλικίας και διαρκεί μέχρι το 20^ο. Βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο ειδικού αξιωματούχου, του παιδονόμου.
- Από το 12^ο έτος εγκαταλείπουν την οικογένεια και ζουν σε στρατώνες, υποκείμενοι σε συνεχή σκληρή εκπαίδευση και υφιστάμενοι δοκιμασίες, όπως μαστιγώσεις.

- -Η γυμναστική και οι αθλητικές δραστηριότητες αποτελούν το κύριο μέρος της αγωγής των κοριτσιών. Οι νεαρές Σπαρτιάτισσες γυμνάζονταν μαζί με τα αγόρια και τα συναγωνίζονταν στο ακόντιο και στο δίσκο. Σύμφωνα με τη νομοθεσία του Λυκούργου η ενασχόληση με τις δουλειές του σπιτιού δεν έπρεπε να είναι έργο των γυναικών της Σπάρτης, αφού και οι δούλοι μπορούσαν να τις κάνουν.
- -Το σπουδαιότερο έργο για τις Σπαρτιάτισσες ήταν να φέρνουν στον κόσμο γερά παιδιά, πράγμα για το οποίο η σωματική άσκηση θεωρούνταν απαραίτητη.

Αρχαϊκή και Κλασική Εποχή – Η αθηναϊκή εκπαίδευση

- Παράλληλα με την καλλιέργεια του πατριωτικού φρονήματος, η αθηναϊκή εκπαίδευση αποκτά πολυμέρεια και γίνεται πρότυπο για όλη την Ελλάδα. Εμφανίζεται ο θεσμός του σχολείου. Τα σχολεία είναι ιδιωτικά και η αμοιβή των δασκάλων καταβάλλεται από τους γονείς, αλλά και από την πολιτεία για τα παιδιά εκείνων που έπεσαν για την πατρίδα.
- Μέχρι το 7^ο έτος της ηλικίας τους τα παιδιά ανατρέφονται στο σπίτι με παραμύθια και παιχνίδια, έπειτα αρχίζει για τα αγόρια η σχολική αγωγή. Θα φοιτήσουν στον *γραμματιστή*, για να διδαχθούν ανάγνωση, γραφή και αριθμητική. Μετά ακολουθεί η φοίτηση στον *κιθαριστή*, ο οποίος θα διδάξει οργανική και φωνητική μουσική. Η εκπαίδευση ολοκληρώνεται με τη φοίτηση στον *παιδοτρίβη*, δάσκαλο της γυμναστικής που ασκεί τα παιδιά στις παλαίστρες.

-Τα παιδιά των πλούσιων γονέων είχαν τη δυνατότητα να συνεχίζουν τις σπουδές τους σε ανώτερο επίπεδο. Οι φιλοσοφικές σχολές του Πλάτωνα στην Ακαδημία, του Αριστοτέλη στο Λύκειο, των Κυνικών στο Κυνόσαργες και η ρητορική σχολή του Ισοκράτη κοντά στο Λύκειο, αποτελούν ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης.

-Την αγωγή των κοριτσιών την αναλάμβαναν οι μητέρες τους μέσα στο σπίτι. Εκτός από τη στοιχειώδη ανάγνωση και γραφή, τα κορίτσια μάθαιναν συστηματικά να πλένουν, να κεντούν, να μαγειρεύουν και να διευθύνουν το νοικοκυριό.

Αρχαϊκή και κλασική εποχή – Οικογένεια

- - Την περίοδο αυτή, ο οίκος, δηλ. ο χώρος που ζει και παράγει η οικογένεια, αποτελούσε τη βασική μονάδα. Οι παραδοσιακές δομές του γένους κλονίζονται, ενώ απέκτησε μεγαλύτερη σημασία η οργάνωση της πόλης.
- Την οικογένεια αποτελούσαν ο άνδρας, η σύζυγός του και τα παιδιά τους. Κοντά τους ζούσαν και όσοι εργάζονταν στο πλαίσιο του οίκου, συνήθως μερικοί δούλοι. Ο θεσμός της οικογένειας θεωρείται ιερός. Στη μάχη των Θερμοπυλών, οι τριακόσιοι Σπαρτιάτες που έμειναν να πολεμήσουν μέχρι θανάτου, είχαν επιλεγεί από εκείνους που είχαν ήδη αποκτήσει γιους, ώστε να μη σβήσει καμιά σπαρτιατική οικογένεια.

Ο γάμος

Παρόλο που ο γάμος δεν είναι υποχρεωτικός, επιβάλλεται έμμεσα λόγω της έντονης κοινωνικής κριτικής που ασκείται στους άγαμους. Για τους άνδρες κατάλληλη ηλικία θεωρούνταν η περίοδος από τα 24 μέχρι τα 30, ενώ για τις γυναίκες από τα 12 έως τα 16.

Η δημιουργία της οικογένειας εξυπηρετεί δύο τουλάχιστον σκοπούς: την απόκτηση απογόνων που θα υπηρετήσουν την πόλη και την εξασφάλιση της περίθαλψης των γονέων στα δύσκολα χρόνια πριν από τον θάνατο.

Αθήνα

- Σύμφωνα με νόμο του Περικλή (451 π.Χ.) απαγορευόταν ο γάμος μεταξύ ενός Αθηναίου πολίτη και μιας γυναίκας που δεν ανήκε σε οικογένεια Αθηναίων πολιτών. Η παράβαση του νόμου είχε ως συνέπεια να μην αναγνωρίζονται ως πολίτες τα παιδιά που προέρχονταν απ' αυτόν τον γάμο και ουσιαστικά να αποκλείονται από την πολιτική ζωή της Αθήνας.

Σπάρτη

- Στη σπαρτιατική κοινωνία η έκθεση των βρεφών, δηλαδή η εγκατάλειψή τους, είχε ως στόχο τη φυλετική βελτίωση του σπαρτιατικού λαού. Τα νεογέννητα, αγόρια και κορίτσια, παρουσιάζονταν σε εκπροσώπους της σπαρτιατικής γερουσίας και εφόσον κρίνονταν ως ανάπηρα ή ασθενικά, τα εγκατέλειπαν στους Αποθέτες, ένα βάραθρο κοντά στον Ταΰγετο, όπου πέθαιναν αβοήθητα.

Διατροφή Αρχαίων Ελλήνων

- Το πρωινό τους (*ακράτημα*) ήταν συνήθως λίγο ψωμί βουτηγμένο σε κρασί και ίσως λίγες ελιές ή σύκα. Απλό ήταν και το μεσημεριανό (*άριστον*), όπως και το απογευματινό (*εσπέρισμα*). Το κύριο φαγητό τους ήταν το βραδινό (*δείπνον*).
- Βασικό στοιχείο διατροφής αποτελούσε το σιταρένιο ψωμί και κυρίως τα κριθαρένια παξιμάδια. Το ψάρι ερχόταν πρώτο σε προτίμηση και κατανάλωση φαγητό. Το κρέας ήταν είδος πολυτελείας. Για το λόγο αυτό πολλοί περίμεναν τις θρησκευτικές γιορτές με τις καθιερωμένες θυσίες, για να το απολαύσουν δωρεάν.

- Οι Σπαρτιάτες στα συσσίτιά τους συνήθιζαν τον γνωστό **μέλανα ζωμό**, πιθανότατα κρέας χοιρινό με αίμα, ξύδι και αλάτι.

- Οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα δάχτυλά τους για να πιάνουν τις τροφές. Πιάτα είχαν, αλλά τα χρησιμοποιούσαν κυρίως για σούπες. Στα άλλα φαγητά το πιάτο αντικαθιστούσε ένα κριθαρένιο παξιμάδι ή μια μεγάλη φέτα τυρί.

Τα κύρια ποτά τους ήταν το νερό, το γάλα και φυσικά το κρασί για την παρασκευή του οποίου είχαν δικούς τους τρόπους και συχνά το αρωμάτιζαν με θυμάρι, μέντα ή μέλι. Οι Έλληνες δεν έπιναν ποτέ το κρασί ανέρωτο (*άκρατον οίνον*). Το έβαζαν σε κρατήρα μαζί με νερό και κανόνιζαν, κατά περίπτωση, την αναλογία. Αυτή συνήθως ήταν ένα μέρος κρασί προς δύο ή τρία μέρη νερό. Την πόση *άκρατου οίνου* την θεωρούσαν βαρβαρική συνήθεια.

Βασίλειο της Μακεδονίας

- Οι Αιγές ήταν ένα ανοιχτό πολεοδομικό μόρφωμα, μια πόλη με μικρούς και μεγαλύτερους συνοικισμούς, διάσπαρτους γύρω από έναν πυρήνα, το άστυ. Ο τόπος ήταν εκείνος που διαμόρφωσε τον τρόπο ζωής των κατοίκων: με δάση και εύφορες κοιλάδες, άφθονα κοπάδια, χωρίς λιμάνια και νησιά. Η οικονομία βασιζότανε στην κτηνοτροφία. Το δάσος με τα θηράματα και με την άφθονη ξυλεία, αλλά και το γειτονικό ποτάμι, που βοηθούσε στη μεταφορά της και ταυτόχρονα πρόσφερε πλούσιο ψάρεμα, εξασφάλιζαν την ευημερία της.

Βασίλειο της Μακεδονίας

Η εκπαίδευση

-Οι γιοι των πλούσιων μάθαιναν τα πρώτα γράμματα από ιδιωτικούς δασκάλους. Στα χρόνια του Φιλίππου Β΄ φαίνεται ότι στις Αιγές υπήρχε γυμνάσιο. Στη σχολή του Αριστοτελή στη γειτονική Μίεζα, θα φοιτήσουν μαζί με τον Αλέξανδρο κι άλλοι Μακεδόνες.

- Στα 14 οι νεαροί μυσούνταν στα μυστικά του πολέμου και του κυνηγιού. Το κυνήγι του κάπρου σηματοδοτούσε το πέρασμα στην ενήλικη ζωή, καθώς έπρεπε να σκοτώσουν ένα αγριογούρουνο.

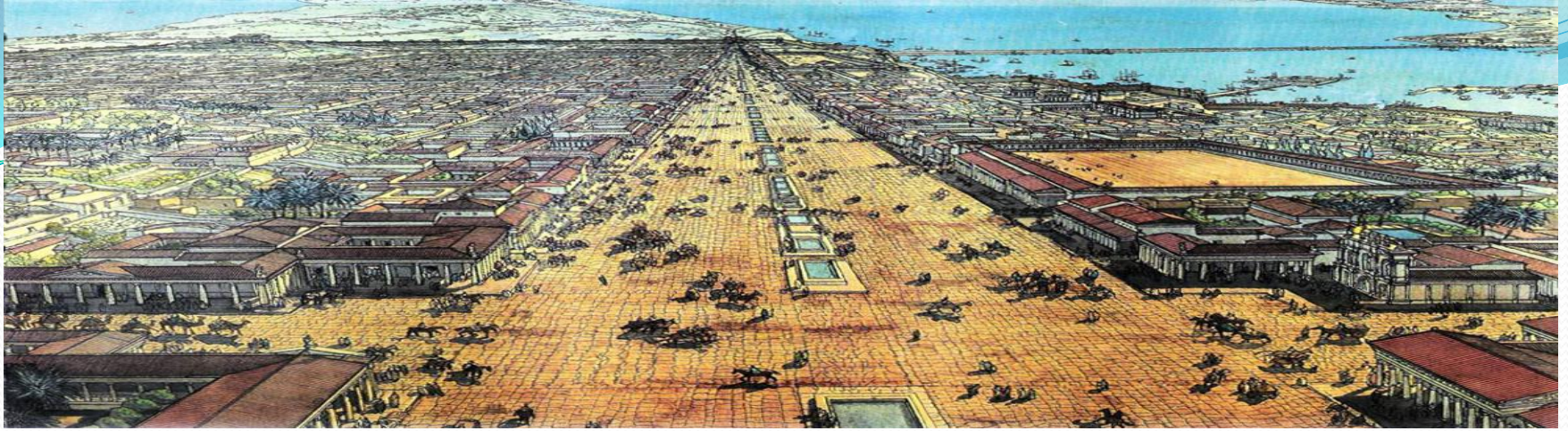

- - Για τις Μακεδόνισσες η μόρφωση ήταν περιττή πολυτέλεια. Στα 14 ήταν έτοιμες να παντρευτούν τον σύζυγο που θα επέλεγε ο πατέρας τους. Στο νέο τους σπίτι ήταν υπεύθυνες για τα παιδιά και τους γέρους, για τις προσφορές σε θεούς και νεκρούς, για το μαγείρεμα και για το άλεσμα των δημητριακών. Από αυτά τα καθήκοντα δεν εξαιρούνταν ούτε οι γυναίκες της βασιλικής οικογένειας. Επίσης, κεντούσαν, έραβαν, ύφαιναν, γνώριζαν τα βότανα και τις θεραπευτικές τους ιδιότητες.

Ελληνιστικά Χρόνια

Εκπαίδευση

- Παντού, όπου εγκαθίστανται Έλληνες, αρχίζουν να λειτουργούν και εκπαιδευτικοί θεσμοί. Η εκπαίδευση τους βοηθά να διατηρούν την ελληνικότητά τους, αλλά είναι και προϋπόθεση για να καταλάβουν κάποια θέση στον κρατικό μηχανισμό.
- Η ελληνιστική εκπαίδευση λειτουργεί στα πλαίσια της ελληνιστικής πόλης. Συνήθως τα σχολεία είναι ιδιωτικά, ενώ πολλοί ευκατάστατοι πολίτες παρέχουν δωρεές για τη συντήρηση σχολείων στοιχειώδους ή μέσης εκπαίδευσης. Οι δωρητές είναι οι λεγόμενοι *ευεργέται*.

- Η συστηματοποίηση της εκπαίδευσης μας επιτρέπει να διακρίνουμε πλέον τις τρεις βαθμίδες: τη στοιχειώδη (παιδιά 7-14 ετών), τη μέση (14-18) και την ανώτερη (νέοι άνω των 18).
- Σημαντικά κέντρα παροχής ανώτερης παιδείας είναι η Αθήνα και η Αλεξάνδρεια. Στην Αθήνα έρχονται να προστεθούν οι σχολές που ίδρυσαν ο Επίκουρος και ο Ζήνων. Το Μουσείο στην Αλεξάνδρεια θα συγκεντρώσει πολλούς από τους σοφούς της εποχής. Περίφημες ιατρικές σχολές λειτουργούν εκτός από την Αλεξάνδρεια, στην Έφεσο, την Πέργαμο και την Κω.

Βυζάντιο

Ο θεσμός της εκπαίδευσης

- Οι Βυζαντινοί κληρονόμησαν από τον κλασικό κόσμο βαθύ σεβασμό για τη μάθηση και ιδιαίτερη εκτίμηση για τον πνευματικό πολιτισμό των αρχαίων Ελλήνων.
- Τα παιδιά διδάσκονταν τη γραμματική, δηλ. γραφή και ανάγνωση. Αργότερα σύνταξη και εισαγωγή στους κλασικούς συγγραφείς. Στους χρόνους της εφηβείας τη ρητορική και τέλος φιλοσοφία και επιστήμες.
- Η κλασική παιδεία ήταν βασική. Μορφωμένοι αντιγραφείς παρήγαγαν χειρόγραφα των αρχαίων κειμένων.

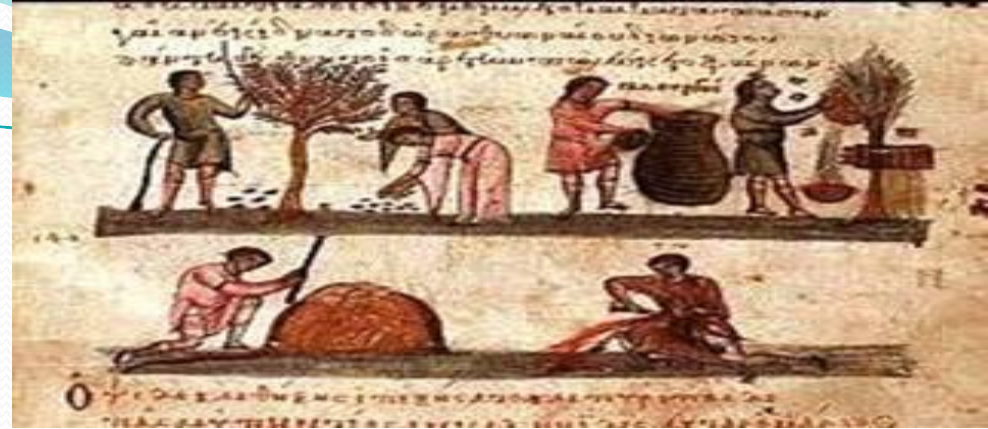
Στην Κωνσταντινούπολη λειτουργούσε Πανεπιστήμιο, καθώς και Πατριαρχική Σχολή όπου φοιτούσαν κληρικοί και θεολόγοι. Παράλληλα λειτουργούσαν σχολές στα μοναστήρια για την εκπαίδευση των δοκίμων μοναχών.

- Οι αίθουσες των σχολείων ήταν στενές και είχαν μικρά παράθυρα. Οι μαθητές κάθονταν σε ξύλινους πάγκους, σε χαμηλούς σκίμποδες σταυροπόδι στο πάτωμα και συχνά όρθιοι. Ο γραμματιστής στήριζε τα βιβλία του σε αναλόγιο.
- Τα παιδιά έβαζαν τα σύνεργά τους σε ένα μικρό υφασμάτινο σάκο, τον μάρσιπο. Έγραφαν πάνω σε πλάκα με κοντύλι και έσβηναν με ένα μικρό σφουγγάρι. Είχαν και πέτρινες πλάκες με κερί, όπου έγραφαν με μυτερό καλάμι.
- Στις μεγαλύτερες τάξεις έγραφαν με μελάνι πάνω σε παπύρους, σε περγαμηνές και σε χαρτί από τον 10^ο αι. και μετά.

Βυζάντιο και οργάνωση οικογενειακής ζωής

- Η οικιακή οικονομία βασίζεται στους παραδοσιακούς ρόλους των δύο φύλων. Οι άντρες ασχολούνταν με εργασίες έξω από το σπίτι, ενώ οι γυναίκες ασχολούνταν με τις δουλειές του σπιτιού και την ανάγνωση του Ευαγγελίου. Ύφαιναν στον αργαλειό και έφτιαχναν τα ρούχα της οικογένειας. Άλεθαν το σιτάρι είτε στο χειροκίνητο μύλο, είτε πηγαίνοντας σε υδρόμυλο ή ανεμόμυλο. Βασική ασχολία τους ήταν ,επίσης, να ζυμώνουν και να μαγειρεύουν.
- Οι μητέρες έπρεπε να διαπαιδαγωγούν τις κόρες τους, ώστε να γίνουν καλές χριστιανές. Ακόμη, τους δίδασκαν στο σπίτι ανάγνωση, γραφή, θρησκευτικά, αριθμητική και ωδική.
- Υπήρχαν πάντων και γυναίκες που σταδιοδρόμησαν επαγγελματικά και συμμετείχαν στην οικονομική ζωή της αυτοκρατορίας.

Η διατροφή των Βυζαντινών

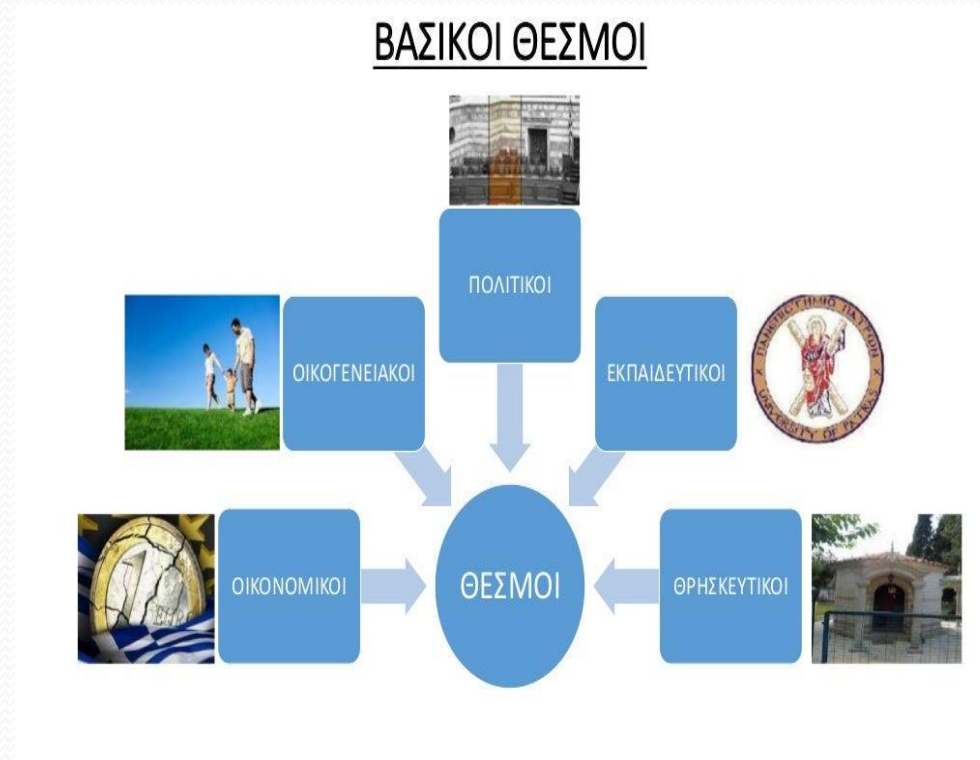
- Η διατροφή στα χρόνια αυτά άλλαξε, εξαιτίας της επίδρασης διάφορων παραγόντων. Η αλλαγή του κλίματος που έγινε ψυχρότερο, οδήγησε στην καταστροφή πολλών παραδοσιακών καλλιεργειών. Η κατάκτηση από τους Άραβες, της Αιγύπτου και της Συρίας, περιοχές οι οποίες προμήθευαν την αυτοκρατορία με σιτάρι και λάδι, προκάλεσε έλλειψη στα προϊόντα αυτά. Εμφανίζονται νέα είδη, όπως τα πορτοκάλια, τα νεράντζια και οι μελιτζάνες. Συγχρόνως η χριστιανική θρησκεία επηρέασε τη διατροφή με τις νηστείες που όρισε για τις βασικές τροφές τους.

Βασικές τροφές των Βυζαντινών

- Άγρια χόρτα, βολβοί, όσπρια, οπωρικά, γαλακτοκομικά, κρέατα, κρασί, σιτηρά, λάδι, αυγά, ψάρια, καρυκεύματα.
- Φρούτα και ξηροί καρποί ήταν το επιδόρπιο, όπως σύκα και σταφύλια τα οποία αποξηραιναν, και μαζί με κάστανα, φιστίκια, αμύγδαλα και κουκουνάρια που έτρωγαν τους χειμερινούς μήνες.
- Οι Βυζαντινοί αγαπούσαν το κρασί και είχαν μεγάλη ποικιλία. Το κάθε κρασί ονομαζόταν από την περιοχή που προερχόταν. Άλλα αλκοολούχα ποτά ήταν ο μηλίτης και η μπύρα. Έφτιαχναν και μη αλκοολούχα ποτά, όπως εκχύλισμα αμυγδάλων, μελίγαλα και ροδόμελι.
- Τα γεύματα ήταν το **Πρόγευμα**, το **Μεσημβρινόν** και το **Δείπνο**. Τα γεύματα τρώγονταν κυρίως με τα χέρια, διότι μέχρι τον 10^ο αιώνα δεν είχαν φτάσει τα πιρούνια στο Βυζάντιο.

Οι Κοινωνικοί Θεσμοί

- Αποτελούν το βασικότερο συστατικό στοιχείο μιας κοινωνίας.
- Η δομή τους, οι λειτουργίες που επιτελούν και οι κοινωνικοί ρόλοι που απορρέουν απ' αυτούς, σχετίζονται με την επίτευξη κοινωνικών σκοπών.
- Με τους κοινωνικούς θεσμούς
 - Α) Η κοινωνία αποκτά διάρκεια στο χρόνο
 - Β) Τα άτομα συμπεριφέρονται με βάση τα πρότυπα συμπεριφοράς, δηλ. κοινωνικούς κανόνες και έτσι μαθαίνουν τις κοινωνικές αξίες που τους διαμόρφωσαν.
- Η μελέτη των κοινωνικών θεσμών της αρχαιότητας επιτρέπει να κατανοήσουμε καλύτερα τη μορφή και τη λειτουργία της κοινωνίας.

Ευχαριστούμε πολύ για
την προσοχή σας !